

82379

Підручник

для

перенощиків ранених

Зладив

Др. АНДРІЙ БУРАЧИНСЬКИЙ

з 39 образцями.

ВІДЕНЬ

Накладом Осипа Шафаря

1919

Видапо також в німецькій, чеській, хорвацькій і польській мові

2006р
2012

Підручник

для

перенощиків ранених

Зладив

Др. АНДРІЙ БУРАЧИНСЬКИЙ

з 39 образцями.

~~82379~~

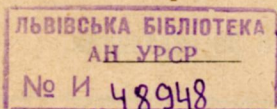
ВІДЕНЬ
Накладом Осипа Шафаря
1919

614.88

406

ЗМІСТ:

	Сторона
Переднє слово	3
I. Будова людського тіла	5
II. Тамовання крові	10
III. Рани і перевязки	13
IV. Санітетський персонал і санітетський матеріал війська і їх призначення	22
V. Обовязки санітетських відділів на полі битви	23
VI. Обовязки санітетської служби при інших нещасливих ви- падках і підчас походу; средства зарадчі (охоронні) проти заразливих хоріб	31
VII. Злазження першої помочі, а також приготования возів для перевозу ранених	37

Всі права застережені.

Переднє слово.

Опираючись на моїм довголітнім досвідчені, як військовий лікар, зладив я підручник на підставі слідуючих засад:

1. Отсей підручник має дати санітетській службі спромогу легкої орієнтації, коли лише знайде потреба використати набуті відомости, а ту ціль зможе досягнути найлегше через додання відповідних образців (ілюстрацій).

2. Санітетську службу треба виправити в робленні доразних приладів з соломи, шнурів, мат, вінців¹ і т. д.

3. Часто будуть мусіли санітетські переносчики ранених улажувати самі тимчасові помічні, а також приготувляти підводи до перевозу ранених —, а тому що навіть неможливо прецінь припустити, щоб наглядом тих праць в битві занялися лікарі, треба отже санітетську службу вже в часі мира вправляти в тім напрямі.

4. Підчас битви треба передівсім дбати о те, щоб ранених як найскорше перенести в безпечне місце. Для того треба доконче виправити санітетську службу в зручнім і скорім перевоженні, переношенні одинцем і двійнею не лиш в кімнаті, але також в полі, в переношуванні на руках, на ношах, без ношів і на доразних ношах.

¹ Такі доразні прилади з соломи можнаби підчас стягнення військ приготувити і навантажити ними харчеві вози, подібно також запас цв'язів, шнурів і інших потрібних зрядів.

Пересічна вага чоловіка виносить 70 кг. узброєного 100 кг., а тому що простори, на яких перевіз ранених відбувається, будуть правдоподібно великі — треба вже підчас мира вправляти вояків призначених до санітетської служби в ношенні відповідних тягарів на значну віддаль.

Тому що на науку призначено лиш короткий час — належить теоретичні відомости про будову людського тіла зменшити до найконечніших. За те треба санітетську службу вправляти в кімнаті або в полі практично, особливо в накладанні перев'язок і в приготівлюванні імпровізованих приладів. З великим хісном можнаби також в літній порі збирати переносників ранених з кількох полків в один відділ. Нагляд тих вправ требаб віддати одному з лікарів.

Правильне число санітетських переносників ранених в битві є за мале, длятого треба число їх збільшити чурами, піонерами і жовнірами від музики.

З тої причини булоб добре тих всіх вже в кімнаті познакомити принайменше з головними підставами санітетської служби. Ілюстрації (образці) сего підручника взяті з самаританської книжки полкового лікаря Дра Антона Єржабка¹.

¹ „Samariterbuch“, 2. видання 1915. Накладом Осипа Шафара (Šafář) у Відні. Ціна опр. 3.60 К.

I. Бовуда людського тіла.

1. З чого складається людське тіло?

Людське тіло складається з костей і м'яких частин. Всі кости разом творять кістяк.

2. Які розрізняємо части людського тіла?

Людське тіло складається з голови, шиї, туловища (кадовба) і кінчин (членів).

3. З яких частей складається голова?

Голова складається з лобини або черепа, яку вивповняє мозок і з твари.

4. До чого служить мозок?

Мозок в осередком нервів.

5. Що розрізняємо на твари?

На твари розрізняємо: 1. Очи, як орудя змислу зору. 2. Ніс як орудя змислу нюху. 3. Уста, яминну устну і зуби, які служать до жвакання корму і язык, орудя змислу смаку. 4. Лице праве та ліве і бороду. 5. Уши яко орудя змислу слуху.

6. До чого служить шия і що в ній знаходиться?

Шия творить получення голови з туловищем. З переду лежить гортань, якої дальшою частиною в дишиця (дишник), розділена в дальшій части на дві галузі, а кінчить ся в легких. Поза дишицею лежить глodka (пелька), що входить до жолудка.

7. До чого служить гортань і дишиця?

Гортань служить до видавання голосу, а через дишицю входить воздух до легких і виходить назад.

8. До чого служить глodka?

Через глodka пересуваються страви з уст до жолудка.

9. З чого складається туловище?

Туловище складається з хребетниці, з грудної кліти і лохані (сідниці).

10. З чого складається хребетниця (стовп хребетний) і до чого служить?

Хребетниця складається з поодиноких хребтів; на ній опирається ціле тіло. Хребетниця сполучує лобину (череп) з лоханею (сідницею).

11. З чого складається грудна кліть?

Грудна кліть складається з грудної части хребетниці, 24 ребер і грудниці (містка).

12. Як виглядає кліть грудна?

З части грудної хребетниці вистав на право і ліво по 12 ребер луковато зігнених до переду; 10 горішних ребер лучиться хрястками з грудницею.

13. З чого складається лоханя (сідниця)?

Сідницю творять: долішня часть хребетниці (крижниця і гузівка) і кости сідничі.

14. З чого складається горішня кінчина?

Горішня кінчина складається з барка, рамени, передранемі і руки.

15. З чого складаються барки?

Барки складаються з лопатки і ключиці (обойчика).

16. З чого складається рамя?

Рамя складається з одної довгої кости.

17. З чого складається передрамя?

Передрамя складається з двох костей т. в. з одної по стороні великого пальця, названої лучицею і з другої по стороні малого пальця т. в. ліктівки.

18. З чого складається рука?

Рука складається з многих поздовжних, малих, коротких костей.

19. З яких частей складаються долішні кінчини?

Долішні кінчини складаються зі стегна (уда, Oberschenkel), підстегня (Unterschenkel) і стопи (плесни).

20. З чого складається стегно?

Стегно складається з одної довгої кости, названої стегноювою костью.

21. З чого складається підстегня (Unterschenkel)?

Підстегня складається з 2 костей, а то з листівки (на вні), а від середини значно грубша кість-голівь.

22. З чого складається стопа?

Стопа складається з многих менших костей.

23. Чим є покриті кости?

Кости є покриті мягкими частями, які називаємо м'язами (мускулами).

24. До чого служать м'язи?

М'язи служать до порушування костей в сугавах і цілого тіла взагалі.

25. Що таке сугав?

Сугав є то рухоме сполучення двох костей.

26. Які сугави в людськiм тiлi є найважнiйшi?

Найважнiйшi сугави є: барковий сугав, лiктевий, сугав передруча, стегновий, колiновий (наколiнок), скоковий сугав, пальцевий рук i стiп.

27. Які є бiльшi ямини в людськiм тiлi, окрiм мiзкової ямини?

Окрiм мозкової ямини є в людськiм тiлi ямини черевна i грудна.

28. Чим є вiддiлена ямина грудна вiд черевної?

Ямина грудна є вiддiлена вiд ямини черевної перепонкою (Zwerchfell) т. є. мясистою оболонкою, яка творить дно грудної ямини.

29. Що мiстить ся в груднiй клiтi?

В груднiй клiтi мiстить ся праве i лiве крило легких i серце.

30. Де лежать легкi i до чого служать?

Легкi вiповняють бiльшу частъ грудної ямини. Ними втягаємо i видихуємо воздух, який є потрiбний до очищування кровi.

31. Де лежить серце i до чого служить?

Серце лежить мiж обома легкими з лiвої сторони пiд сутковою бородавкою i служить до розпровадження кровi по цiлiм тiлi.

32. Чим кружить кров в тiлi?

Кров кружить кровоносними судами.

33. Які розрiзняємо кровоноснi судини?

Розрiзняємо бючки (артерiї) i жили або вени.

34. Чим різняться бючки від жил?

В бючках пливе кров з серця до тіла, а жилами пливе кров з тіла назад до серця. Коли потиснемо бючку пальцем, то чуємо битте крові і се називаємо живчиком або пульсом. Жили се сині смужки, які видно через шкіру. Під пальцем не чуємо в них жадного руху.

35. В який спосіб перепливає кров людське тіло?

Серце складається з двох частей: з лівої і правої части серця. Кров очищена в легких впливає до лівої части серця, а звідси розходить ся бючками по цілім тілі. Жилами вертає кров назад до правої части серця, звідси пливе до легких, там очищується і впливає знов до лівої части серця. Се називаємо обігом крові.

36. В яких місцях під шкірою можна почути бючку?

Зараз під шкірою чуємо на лиці височну бючку і на шиї шийну бючку, на підрамени бючку лучиці і в підстегню бючку підбедренну.

37. Що міститься в черевній ямині?

В черевній ямині міститься з правої сторони під ребрами печінка, з лівої жолудок, еше дальше на ліво селезінка, а з заду по обох боках хребетниці нирки. На дні черевної ямини знаходиться міхур, а решту виповняють кишки.

38. До чого служить жолудок і кишки?

Жолудок і кишки служать до травлення корму; долішною частю кишок відходять з тіла непридатні части стравленого корму.

39. До чого служать нирки?

Нирки вичиняють моч (урину) з крові.

40. В який спосіб вичиняється моч з тіла?

Моч спливає з нирок до мочевого міхура двома тонкими плівковатими рурочками (мочоводами), а з міхура мочевою цівкою випливає.

II. Гачення крові.

41. Які розрізняємо кровотоки (проливи)?

Розрізняємо кровотоки бючок (бючковий кровоток) і кровоток жил (жильний кровоток).

42. Чим різниться оден кровотік від другого?

З жил випливає кров одностійно і є синьочервона, а з бючок випискує лучем і є ясно-червона.

43. В який спосіб тамується (стримується) жильний кровотік?

Жильний кровотік тамується сильним натиском того місця, яке кровавить, антисептичною опаскою.

44. В який спосіб тамується кровотік бючки?

Кровотік бючки тамується через притиснення бючки великим пальцем до кости під нею лежачої і через наложення еластичної опаски з приладом до замкнення бючки.

45. В яким місці робиться натиск?

Натиск робиться або пальцем або через наложення еластичної опаски повище того місця, з якого тече кров, т. є. межі ранюю а серцем.

46. Де знаходиться еластична опаска?

Еластична опаска знаходиться в торбі з перев'язками (Verbandtasche).

47. Чим можна заступити еластичну опаску?

Можна її заступити:

1. еластичними шийками; 2. трикутною хусткою, в яку вкладає ся кавалок округлого дерева або округлий камінь (обр. 1); 3. трикутною хусткою, в середині якої робиться гудз. Трикутною хусткою обвиває ся довкола кінчини, підсуває ся під хустку кавалок патики або штик, тоді сильно обкручується її кілька разів і в тій по-

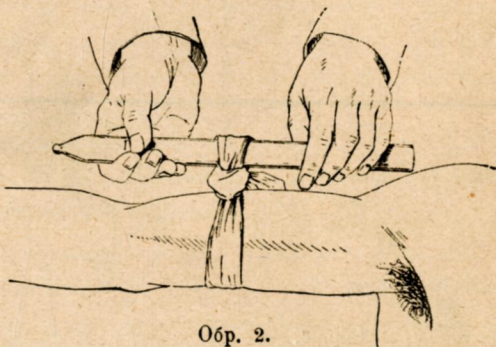
Обр. 1.

зиці прикріпляється патик (обр. 2). При тих всіх заходах треба зранену кінчину

уложити висше.

48. Коли можна ужити еластичної опаски, згідно перевязки, що заступає опаску?

Лиш при кровотоках кінчин.

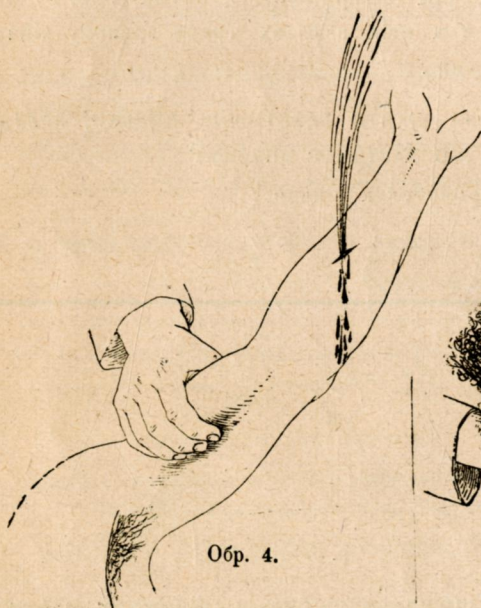
Обр. 2.

49. Як пізнамо, що кровоток бючки дійсно затамовано?

Тоді, коли кров перестане з рани течи.

Обр. 3.

Обр. 4.

Обр. 5.

50. На що треба вважати при закладанні еластичної опаски?

Коли по заложенні еластичної опаски кінчина ставиться холодною, без чуття і синьою, тоді муситься еластичну опаску на якийсь час попустити, а заложити аж тоді, колиб кровоток знов відновився.

Тамовання кровотоку з бючки натиском пальця. Прим. кровоток з височної бючки тамується натиском пальця близько отвору внішнього уха. Кровотік шийної бючки натиском відповідної бючки до хребетниці (обр. 3). Кровотік бючки рамени через притиснення бючки до кости рамени (обр. 4). Кровотік бючки стегнової натиском бючки в напрямі кости стегна понище пахвини (обр. 5).

III. Рани і перевязки.

51. Коли може санітетський переносник ранених заосмотрити раненого?

Санітетський переносник ранених має заложити опаску: 1. коли нема лікарської помочи; 2. легко раненим, які можуть вернутися до боевої лінії; 3. при сильнім кровотоку; 4. коли перевіз раненого без перевязки бувби небезпечний.

52. На що особливо переносник повинен уважати при заосмотруванні ранених?

1. На чистоту власного тіла, особливо рук (треба о скілько можливо обтяти і очистити собі нігті, обмити обі руки перед заложенням перевязки, а коли нема чистого ручника, треба осушити руки на воздуху); 2. взяти ся ніжно до раненого; 3. в разі сильного кровотоку обнажити зранену часть тіла.

53. Що є перенощиками остро заборонено при заосмотруванні рани?

1. Дотикати ся рани пальцями; 2. витирати рану;
3. чужі тіла, як постріл, відломки костей і т. п. винимати з рани; 4. поливати рану водою.

54. Длячого се є заборонено перенощиками?

Дотикання рани на позір навіть чистими руками або білєм, як сорочкою, хусточкою є длятого заборонене, бо через се можуть дістати ся до рани хворобові заразки (гляди питання 127) і спричинити запалення, а дальшим наслідком того може бути навіть смерть раненого.

55. Які маємо матеріали до заосмотрування ран?

Маємо орґантину, звичайну і відтовщену бавовну, гіблівки, каліко, неперемакаючий матеріал до перевязування, флянелю і т. д. Сі матеріали до перевязування, які навіязують ся безпосередно на рану, мусять бути або антисептичні (протигнільні) або асептичні. Антисептичні матеріали до перевязування є ті, які є пересякнені такими средствами, що нищать хворобові заразки. Найважнійші средства антисептичні є: сублімат, карболовий kwas, лізоль (Lysol), йодоформ, віоформ (Vioform) і т. п. Ліпше є окривати рани асептичними матеріалами. Асептичні (вільні від заразків, стерелізовані) матеріали до перевязування робиться так, що вставляє ся їх до судин до того призначених (так зв. стерелізуючих апаратів) на ділання вохкого горяча. Се називає ся стерелізація.

56. Як заосмотрюється рану?

Рану заосмотрюється в той спосіб, що зранену часть тіла підноситься, прикривається рану матеріалом з

перев'язочної пачки (Verbandpäckchen) і прив'язується її опаскою або трикутною хусткою. Перев'язочну пачку має кождий жовнір при собі.

57. Як виглядає пачка з перев'язками і що в ній міститься?

Перев'язочна пачка є чотирибічна, а міститься в непромакаючій окритті зішитім вздовж; пачку покриту папером з целюльози всувається в се покриття і складається його вздовж, а оба кінці лучиться разом; відтак обвивається пачку дуже докладно стяжкою на хрест. Кінці тої стяжки вяжуться поодинокі і прикріплюються легко через скручення.

В тій пачці міститься: 600 cm^2 віоформової органітини, 5 гр. відтовщеної вати, 400 cm^2 відтовщеної органітини, 1 опаска калікотова 4 м довга, 6.5 cm широка і 1 аґрафка.

58. Який матеріал до заосмотрування має крім того перенощик і де є той матеріал?

Дальший матеріал до заосмотрування є в торбі з перев'язками (Verbandtasche), яку кождий перенощик носить з переду на реміні.

59. В який спосіб заосмотрюється перестрілову рану?

Матеріал до перев'язок в пачках є розділений на дві частини. Одна часть для отвору, яким влітає стріл, а друга часть для того отвору, яким стріл вилітає з тіла. Дальше покривається перев'язку трикутною хусткою або опаскою, яку зав'язується або прикріплюється аґрафками.

60. В який спосіб має перенощик класти перев'язки на рану?

Перенощик кладе на долоню непромакаючу матерію, на неї кладе перев'язку і не дотикаючи пальцями

покриває тим рану в той спосіб, що антисептична газа покриває зівсім рану. Пачку з перев'язками вільно відтворити щойно зараз перед перев'язанням рани.

61. Що має зробити переносник, коли се, що має в одній пачці, не вистарчить до покриття ран?

В таких разі має ужити перев'язок з двох або і більше пачок (гладі питання 79).

62. Що має ділати переносник при зломанні костей або зраненні сугавів?

Коли кість в зломана треба її зробити нерухомою, щоб не допустити до відхилення кістних відломків, Так само треба робити при ранах в сугавах.

63. В який спосіб зробить ся зломану кінчину нерухомою?

На долішні кінчини кладе ся в тій цілі дротяні вгнуті шини („Крамера“), а на горішні кінчини кладе ся деревляні шини з текстурн, соломи або закладає ся тембляк.

64. Длячого треба зломану часть тіла зробити нерухомою?

1. Через се зменшуєть ся біль; 2. щоб стан хорого не погіршився підчас перевозу.

65. Як треба наложити шини на горішні кінчини?

Зломану часть тіла кладеться між дві шини, ті шини обв'язуєть ся трикутною хусткою або опаскою, а відтак зав'язуєть ся кінчину на тембляку в той спосіб, щоб рамя і передрамя творили кут простий.

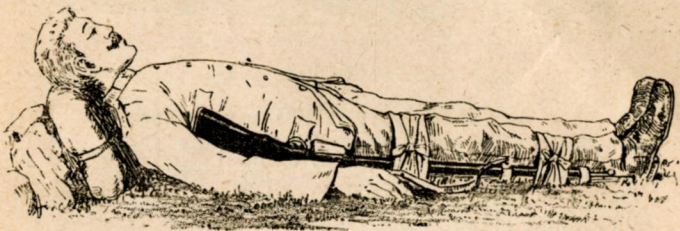
66. Як треба наложити шини на долішні кінчини?

Зломану долішню кінчину треба випростувати, уложити її в шину Крамера і обв'язати трикутними хуст-

ками в той спосіб, що одною хусткою обв'язується горішний відломок, другою долішний, а третьою хусткою обв'язується стопу. Зломану кінчину треба підчас перевозу уложити висше, чим задню часть раненого.

67. На що дальше треба зважати при закладанні шин?

Треба на се зважати, щоб шина не тиснула зраненої части тіла і для того вистелюється шину мягким матеріалом.

Обр. 6.

68. Чим вистелюється шину?

Шину вистелюється ватою, клочем, травою, соломою, сіном, листям і т. п.

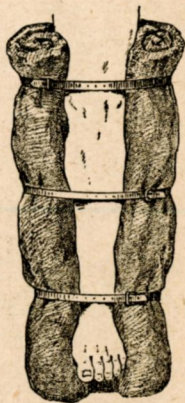

Обр. 7.

69. Чим можна заступити шину, коли її нема?

Для долішних кінчин можна зробити шину:

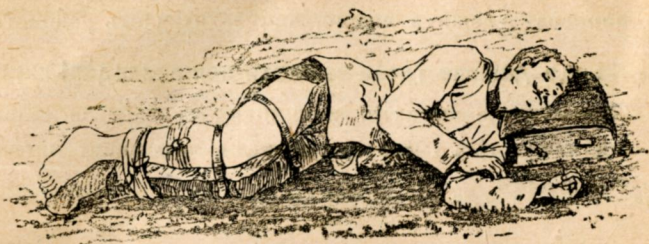
1. з холяви, яку до половини розтинаєть ся;

Обр. 8.

2. з двох крісів (обр. 6); 3. зі штика (багнета) і похви (обр. 7); 4. з плаща звиненого з двох сторін (обр. 8); 5. а в останнім разі привазує ся зломому кінчину до здорової (обр. 9). Для горішних і долішних кінчин

робить ся шини: 1. з лат, щєблін, кори (обр. 10); 2. з соломн (обр. 11)¹.

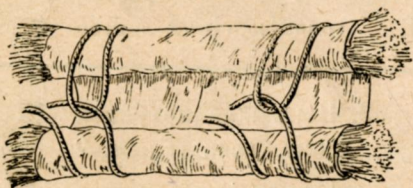
Обр. 9.

70. В який спосіб робить ся шини з соломн?

Виплітає ся солом'яні мати, а потім витинає ся з них солом'яні шини довільної величини для горішних і долішних кінчин.

Обр. 10.

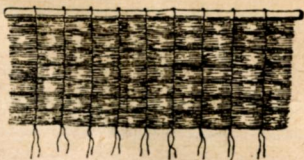
Обр. 11.

71. В який спосіб робить ся солом'яні мати? (обр. 12).

Бере ся пати́к так довгий, як довга має бути мати. До того пати́ка прив'язуєть ся в відступах 8—10 см. подвійним узлом міцні шнурки. Одну половину шнурка

¹ До всіх імпровізованих приладів береть ся довгу солому.

перекидає ся в гору, а другу на діл; тоді вкладеться поміж оба шнурки вязку соломн (5—20 стебел) і узлом прив'язується міцно до патика. В той спосіб поступається так довго, доки мата не осягне потрібної ширини.

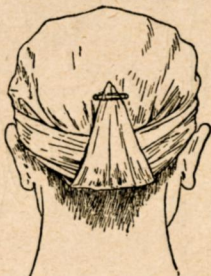
Обр. 12.

72. До чого служить трикутна хустка?

1. Гляди тамовання крови; 2. до прив'язування перев'язок і шин; 3. до перев'язування, а іменно на поодиноких частих тіла в слідуєчий спосіб: а) хустка до обв'язування голови (обр. 13 і 14), б) опаска на очі (обр. 15), в) хустка на шию (обр. 16), г) хустка

Обр. 13.

Обр. 14.

Обр. 15.

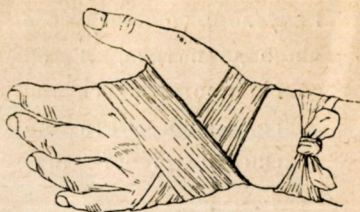
до перев'язування рамени, г) яко обв'язка на руку (обр. 17), д) хустка до обв'язування грудей (обр. 18 і 19), е) хустка до обв'язування плечий, в) хустка до обв'язування черева (обр. 20, 21), з) хустка до перев'язування сідниці, ж) яко обв'язка на стопу (обр. 22); 4. тембляк (обр. 23).

73. Коли закладається тембляк?

Тембляк закладається при ранах горішних кінчин, ключиці і лопатки.

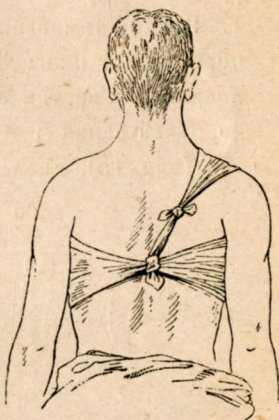
Обп. 16.

Обп. 17.

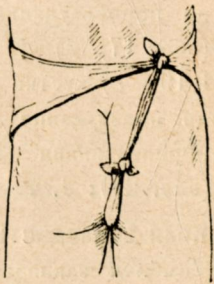
Обп. 18.

Обп. 19.

Обп. 20.

Обп. 21.

74. Длячого закладається в тих випадках тембляк?

В таких випадках закладається тембляк для того, щоб горішню кінчину зробити нерухомою.

Обр. 22.

Обр. 23.

Обр. 24.

Обр. 25.

75. Чим можна заступити трикутну хустку, коли її нема?

1. Великою хустинкою від поса (обр. 24); 2. рукавом який припинається аґрафками; 3. або підпинається поли кабата або блюзи (обр. 25).

IV. Санітетський персонал і санітетський матеріал війська і їх призначення.

76. Як уживається санітетських переносників ранених?

Санітетських переносників уживається в стежах по чотирох людей. Коли розпочинається боротьба можна сі стежі побільшити доданням двох вправлених в санітетській службі вояків (музикантів, піонерів, чур) в той спосіб, щоб з кожної стежі по 4 людей можна було утворити дві стежі по 3 людей.

77. Що міститься в торбі з перевязками?

В тій торбі в долішній части міститься: 1. еластична опаска; 2. 10 ладівниць перевязок; 3. пачка вати грубо звинена; 4. кубок на воду. В горішній части: 1. три опаски з аґрафками; 2. дві трикутні хустки з аґрафками; 3. ніжик. Се всьо є обвинене непромакаючою матерєю для охорони від пороху.

Обр. 26.

78. Що міститься в ладівниці з перевязками (Verbandpatrone)?

В ладівниці є трохи відтовщеної вати, 2 кавалки асептичної ґази, 1 опаска і 2 аґрафки.

79. Яка є різниця між відтовщеною ватою, а ватою в грубих звоях?

Відтовщена вата є очищена і кладеться її на ґазі безпосередно на рану; вата в грубих звоях не є очищена і служить лиш до вистелювання перевязки.

80. З чого є зроблена шина і до чого служить?

Шина є з бляхи і служить до того, щоб долішню кінчину зробити нерухомою (обр. 26).

81. З чого складаються ноші і до чого служать?

Ноші складаються з двох друків (Feldtragenstangen) і одної з підставки, зробленої з полотна, якого уживається до роблення вітрила (Feldtragenunterlage). Ноші служать до переносення ранених. Для лекшого ношення служать 2 пояси до кожних ношів (Traggurten).

V. Обовязки санітетських відділів на полі битви.

82. До чого служать санітетські помічники?

Вони служать до помочи лікарям в виповнюванні санітетської служби і повинні нести першу поміч в неприсутності лікаря.

83. Яке призначення мають переносишки?

Переносишки помагають також лікарям, остають ся при них постійно і носять цілий матеріал, який служить до заосмотрування. Один з них в кождім куріні має також провадити вючняка, що носить санітетський Гарнітур.

84. Яки є обовязки переносишків на полі битви?

Обовязки їх є такі: 1. вишукувати ранених; 2. коли заходить потреба уділяти першої помочи; 3. осторожно і о скілько можна скоро переносити ранених на місце першої помочи (Hilfsplatz). Ранених належить переносити зі зброєю, з кріса треба набії виняти.

85. Що таке перша поміч (Hilfsplatz)?

Перша поміч знаходиться близько поза боевою лінією на місці в тій цілі вже попередньо вибранім. Туди переводиться ранених для уділення їм першої лікарської помочи.

86. По чім пізнається місце першої помочи?

Місце першої помочи пізнається по двох хоругвах: одна синьожовта, друга біла з червоним хрестом на середині. В ночі пізнає ся місце першої помочи по ліхтарні з червоним хрестом.

87. Що таке Женевська конвенція?

Се умова, яку поодинокі держави заключили між собою. Після неї: 1. не вільно острілювати тих місць, де лічиться ранених; 2. колиб санітетська служба була полонена, то в тім случаї належить з нею jinakше обходитися, чим з иншими полоненими.

88. По чім пізнається санітетські відділи?

Вояки (мужва) всіх санітетських відділів мають на лівім рукаві верхнього одіння білу опаску з червоним хрестом, як відзнаку женевської конвенції.

89. В який спосіб відшукується ранених на полі битви?

Перенощики ранених мають розложити ноші і так все мають іти з розложеними ношами на поле битви. Вони повинні перешукати ціле поле битви, рови, доли, гущавини і т. п., бо ранені криють ся часто в такі місця. В ночі можуть перенощики уживати ліхтарні, однак лиш на приказ. Перенощики мають очуняти раненого. В тій цілі: 1. скроплюється голову і груди раненого водою. Коли ранений може полизати, то треба йому дати напиться чистої води або води змішаної з вином або оцтом. Неприємним не треба ніколи напою вливати; 2. зняти набір і

вибрати кулі з кіса; 3. коли ранений зімлів або має кровотік, то треба йому розпнати одяг, обнажити зранену частку тіла (або розпорити одіж в швах санітарним ножиком, розтяти обузу); 4. рану заосмотрити; 5. при зломанні кости зробити кінчину нерухомою.

90. Що ще мають перенощики зробити?

Перенощики мають: 1. раменому, коли він сам може йти, вказати місце першої помочи; 2. коли треба, мають його підперти і запровадити на місце першої помочи; коли ранений не може сам іти, треба його як найскорше занести на місце першої помочи. При тім належить використати всі корисні безпечні місця,

терену і павзу битви; 3. коли обставини не дозволяють на перевіз раненого сейчас, в такім случаї треба його вмістити в можливо безпечнім місці.

Обр. 27.

91. Як має перенощик поводитися з раненим неприятелем?

Перенощик повинен уділити першої помочи так само, як раненому власної армії.

92. Як провадить, а як підтримує перенощик раненого? (Обр. 27.)

Коли горішня кінчина є зрана, став перенощик по здоровій стороні раненого; коли ж долішня кінчина

є зранена, став переносник по зраненій стороні. Ранений кладе рамя на ишю переносникови і операвть-ся. Легко раненого їздця може другий їздець сіяши за ним на коня, завезти на місце першої помочи.

93. В який спосіб переводиться раненого, коли він сам не може йти?

Такого раненого переноситься на ношах.

94. Як укладається раненого на ноші?

Раненого треба положити дуже осторожно. До того треба трох людей. Ноші уставляється поздовж раненого по стороні голови або ніг. Два сильніші переносники ч. 1 і ч. 2 стають по обох боках раненого. Ч. 1 по стороні здоровій, ч. 3 побіч ч. 1. Ч. 1 і ч. 2 похиляють ся над раненим, беруть його попід плечі і під задньою частию тіла. Ч. 3 підпирав долішні, а коли рана на голові або шиї, то підперав голову. Ч. 1 приказує: „Готов, встань, руш!“ Всі три переносники підносять рівночасно раненого понад ноші по стороні голови або ніг; на приказ: Стій — на діл!“ укладають раненого на ноші або оден з переносників кладе одну руку під плечі, другу під крижі раненого, другий вкладає одну руку довкола сідниці, другу під коліна раненого і в той спосіб укладають раненого на ношах. При зломанні долішньої кінчини мусить третій переносник підперати одною рукою зломану кінчину.

95. Як підносить оден переносник раненого на ноші?

Клякає побіч раненого, кладе одну руку під плечі, а другу під сідницю і підносить його.

96. Що повинен переносник ще зробити, коли вже уложив раненого на ношах?

Повинен положити раненому наплечник під голову. При зламанні долішньої кінчини, треба зраненому кін-

чину висше уложити і в тій цілі вжити якої небудь підкладки пр. плаща, соломи і т. п.

97. Як переноситься раненого ношами? Приказ.

Менший ростом з обох переносчиків ч. 1 став в ногах ношів, висший ч. 2 в головах, кожний обернений лицем в напрямі походу. Ч. 1 приказує: „Возьміть за ноші!“ На сей приказ прикладають оба поміж дручками ношів, перетягають паси на дручки ношів і хватають за держак. Ч. 1 приказує: „Готов, встань!“ і зараз оба встають рівночасно з ношами. На приказ: „Руш!“ ч. 1 поступають оба рівночасно, а іменно передній лівою ногою, а задній правою (нерівний крок). При поставленні ношів приказує ч. 1 „Стій, на діл!“

98. Длячого переносження мусить відбуватися в той спосіб?

Голова раненого мусить лежати висше, чим ноги, для того мусить висший переносчик нести ноші по стороні голови. Підношення, рушення з місця і поставлення мусить відбуватися на приказ, щоб не стрясти раненого, бо се спричиняє біль і погіршує його стан.

99. В який спосіб переводиться раненого на гору і з гори?

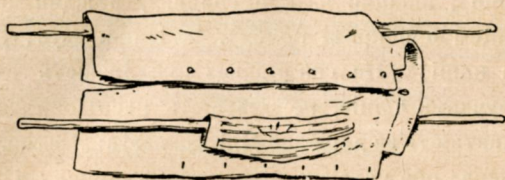
На гору повинно ся нести раненого головою на перед, а з гори на діл ногами на перед. Так само переносить ся ранених по сходах. При зломанні долішних кінчин є ліпший відворотний напрям.

100. В який спосіб здійсмається раненого з ношів?

В відворотнім напрямі, як при укладанні його на ноші. Ноші повинно ся устави о скілько мож на якімсь підвисшенні.

101. Чим може переносник заступити ноші?

Найпростіші ноші в: лавки, дошки, двері, віконниці, кавалки плотів, драбини і т. п. Крім того можна ноші заступити: 1. двома крісами і плащем в той

Обр. 28.

спосіб, що вкладається кріси через вивернені рукави (обр. 28) і запинають ся плащ; 2. два кріси і плащ в той спосіб, що оден кріс пересувається через оба рукави, а другий кріс обвивається полами плаща і сильно обв'язується; 3. 4 кріси і два плащі; цівки двох крісів зв'язується сильно з собою так, що приклади творять

держак для ношів; на них вкладається два плащі; 4. замість плащів можна в тій

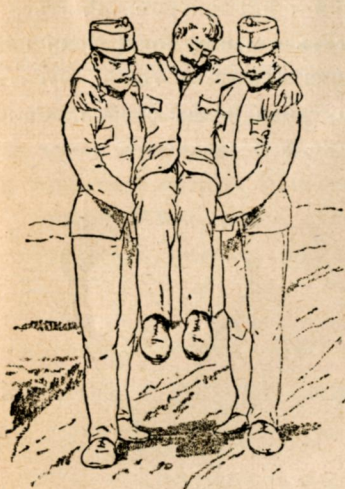
Обр. 29.

ціли ужити двох плахт з шатра; 5. кладеться два дручки побіч себе в віддаленні о $\frac{1}{2}$ м., до кінців дручків прив'язується або прибивається цвяхом дерев'яну поперечку, а решту вільного місця поміж дручками виплітається згизаковато міцним шнуром (обр. 29).

102. В який спосіб підносять і несуть два переносники раненого без ношів?

1. Клякають по правім і лівім боці раненого, подають собі дві руки під його сідницею, а дві руки

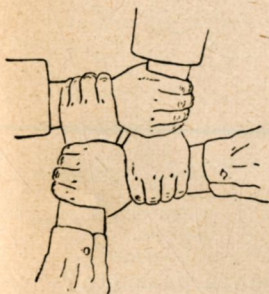
під його плечима, а ранений хапається їх раменами за щі (обр. 30). (Коли третій переносчик підперав ще витягнені ноги раненого, тоді можна навіть ранених зі зломаними долішними кінчинами перенести

Обр. 30.

Обр. 31.

Обр. 32.

Обр. 33.

на коротку віддаль.) 2. Переносчики стають оден за другим, оден хапає раненого попід рамена, а другий попід коліна (обр. 31). 3. Кождий з переносчиків хапає правою рукою свій лівий сугав, повисше своєї долоні, вільною рукою бере оден другого за прані сугави повисше своєї долоні і в той спосіб їх руки творають місце, на яке може ранений сісти (обр. 32).

4. виплітають зі соломи солом'яний вінець, на який ранений сідає (обр. 33).

103. В який спосіб робиться шнур зі соломи?

Вязку соломи так грубу, що її можна обняти рукою, зв'язується на долішнім кінці шнуром, ділиться на три рівні частини і плететься з них косу. Коли вязки соломи в міру плетення стаються тонші, мусяться докладати до них по трохи нових стебел. Солома плететься найліпше, коли в звогчена.

Обр. 34.

Обр. 35.

104. Як може оден переносчик нести раненого?

1. Переносчик клякає плечима до раненого (спиною) і підносить його на своїх плечах (обр. 34); 2. переносчик клякає на однім коліні побіч раненого, обіймає одною рукою раненого довкола плечей, а другу руку кладе під сідницю раненого і каже йому

обіймити себе раменами за шию (обр. 35). Щоб улекшити ношення в той спосіб, можна також ужити плаhti з шатра.

105. Як здійсмається раненого з коня?

Один вояк тримає коня. Перенощики стають по обох боках коня. Перенощик ч. 1 стоячий по зраненій стороні, підносить обережно зранену кінчину через шию коня. Ч. 2 підперає тимчасам раненого, тримаючи його за сідницю і коліно і відбирає відтак зранену кінчину. При ранах горішних кінчин мусить-ся зранену кінчину при здійсманні підперти.

VI. Обовязки санітетської служби при інших нещасливих випадках і підчас походу; зарадчі средства проти заразлих хоріб.

106. Які є обовязки перенощика ранених підчас походу?

1. Перша поміч (доки не явиться лікар); 2. очунює ослаблених і ранених (перенощики повинні завсїгда старатися о свіжу воду в своїх фляшках і при кожній спосібности, як лиш можна набирати свіжої води); 3. перенесення ранених при помочи ношів.

107. Які випадки лучають ся підчас походу?

1. Зімління; 2. сонічний удар літом; 3. замерзнення зимою.

108. Коли може наступити зімління?

Передівсім в наслідок великого обезсилення підчас походів і в наслідок довготривалого недостатку напоїв, а також в випадках значної втрати крові по зранені.

109. Які є прояви зімління?

Теплота тіла обнижає ся, лице стає ся бліде хорий тратить притомність і падає.

110. Що треба робити при зімлінні?

Зімлілого треба уложити горілиць, зняти з него збрую, розіпнати одяг, лице і груди скропляти і натирати зимною водою. Як тільки зімлілий відзискає знов притомність, треба йому дати води (вина, горівки або чорної кави). Колиж хорий не приходить до себе, треба примінити штучне дихання.

111. Які є прояви сонічного удару?

Завороти голови, шум в ушах, лице сильно почервоніле, тяжке ослаблення доходяче аж до утрати притомности. Ранений сонцем паде; часом також виступають корчі.

112. Що належить зробити в случаї сонічного удару?

Хорого кладеться в тіни, здіймається з нього збрую, розпинається одяг, змивається його зимною водою і дається зимні оклади на голову. Вливається йому обильно воду до уст, однакож не дається жадною алкоголю. Коли мимо того хорий не відзискає притомности, то примінається штучне дихання.

113. Що причинюється до сонічних ударів?

Пиття вина, горівки перед походом, для того повинен вояк в тих случаях пити лиш зимну воду, чорну каву або чай.

114. Що треба робити при замерзанні?

Замерзлого або відморожену часть тіла треба сей-час натерти снігом, щоб аж шкіра почервоніла, відтак заносить ся хорого до теплої кімнати, чутиться його горячою кавою, алкоголем або чаєм. Не вільно передвчасно внести його до теплої кімнати.

Коли він не приходить до себе, треба примінити штучне дихання. При ратованні замерзлого треба бути дуже обережним, бо кінчини відморожені легко ломяться. Средства проти відмороження: солома в чоботи; уши, твар, ноги вимастити товщом; не спати на вільнім воздуху.

115. Що має робити переносчик ранених в випадках повішення, удавлення і засипання чоловіка?

Повішеного треба відтяти, але вперед підперти його тіло, щоб не дізнало ушкодження, колиб упало. Шнур розв'язати або відтяти.

При засипанні треба обережно відкрити і вичистити устну яму. У всіх тих випадках треба розпізнати одіж, уложити дената вигідно, а коли не віддихає примінити штучне дихання.

116. Що має робити переносчик ранених, коли чоловік топиться підчас купелі?

Топельника треба витягнути з води, положити на взник (в жаднім разі не можна його поставити на голову), а коли не віддихає, треба примінити штучне дихання. Перед тим ще треба йому вичистити устну ямину.

117. Що має робити переносчик ранених, коли якийсь чоловік дуситься або коли удусився?

Коли більші страви або інші предмети дістануться до віддихових органів, в таким разі переносчик повинен вказуючим або вказуючим і середнім пальцем легко зігнути сягнути до гортанки і старатися зрушити той предмет або чоловіка, що давиться, притиснути грудьми і животом до стіни або дверей і в дарити його кілька разів кулаком поміж лопатки. В випадку небезпеченства удушення через вдихання газів (газу до свічення, в копальнях і т. п.) треба

передівсім впустити свіжого воздуха, евентуально вибити вікна. Перенощик повинен тримати собі перед устами і носом мокрий платок (шмату), коли входить до того місця з ненакритим сьвітлом (небезпека експльозії). Діткненого нещасливим випадком треба винести на свіжий воздух, розіпняти одіж, уложити вигідно, а коли не віддихає примінити штучне дихання.

118. Як робиться штучне дихання?

Непритомного кладеться на взнак, горішня часть тіла має бути відкрита; під хребет підсувається йому наплечник, щоб в той спосіб грудна кліть була висше. Перенощик клякає в головах, бере зімлілого за рамена понисше ліктів і підносить їх в гору поза голову; через се розширюються грудна кліть і воздух входить до легких. Відтак перенощик знижує рамена непритомного на діл і притискає їх до грудної кліти; через се стіснюються грудна кліть і воздух виходить з легких. Коли хорий сам не зачне віддихати, то примінюється штучне віддихання доки не прийде лікар. В кождім случаї треба сейчас повідомити лікаря (обр. 36 і 37).

119. Що таке інфекційні (заразливі) хвороби?

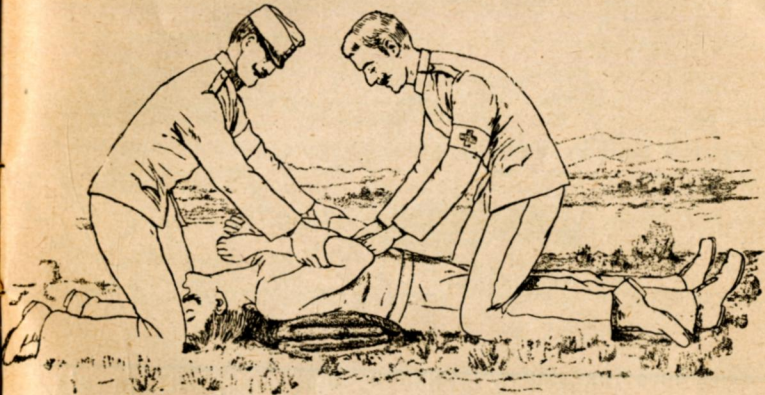
Заразливі хвороби се такі, що повстають через втискання до людського тіла дуже маленьких животня, яких навіть не видно голим оком. Ті хворобові заразки розмножуються в тілі і його затроюють; кожду заразливу хворобу викликує осібний хворобовий заразок. Ті хворобові заразки дістаються або з воздухом до віддихових орґанів або з кормом чи напоем до тонких кишок або через рану (скалічення шкіри) до крови (гляди пит. 54).

120. Як ширяться заразливі хвороби?

Хворобові заразки знаходяться в виділинах (відходах, мочи, слині) хворих людей і для того можуть дістатися до води, у воздух або на землю, там розмножуються і дають початок новим випадкам хвороби.

121. Які є найчастіші заразливі хвороби і які заразливі дороги при них?

Тиф (дур) плямистий, тиф жолудковий, червінка, холера (зараження тонких кишок), віспа, шкарлатина, коклюш, дифтерія, хвороба грудна, інфлюєнца (зараження з воздуха), горячка з рани (зараження крови) і т. п.

Обр. 36.

122. Як можна охоронитися від заразливої хвороби?

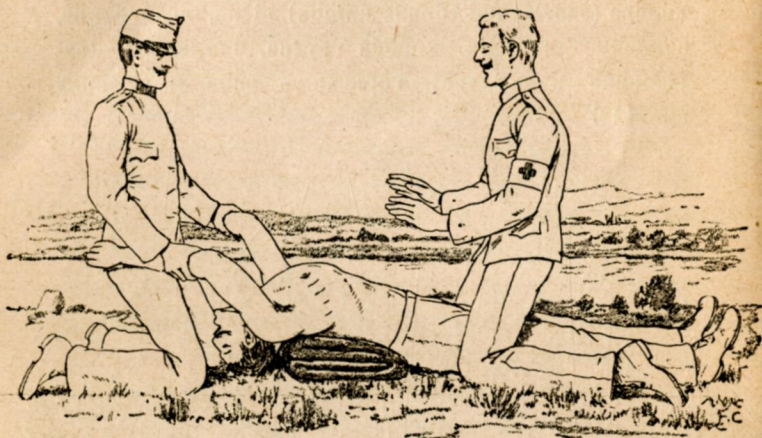
Через як найбільшу чистоту, часте миття рук милом і дезінфекційними рідинами¹ особливо перед тим, як здоровий чоловік зіткнеся з хворим і потім. Також треба всякі виділини хворого усувати і нищити

¹ Дезінфекційні средства є ті, які служать до нищення хворобових заразків. Найважніші є: карболовий kwas, сублимат, формаліна і вапняна молоко. Вапняне молоко робиться в той спосіб, що 1 літер пареного вапна мішається з 3 літрами води. То средство можна легко всюди дістати.

через поливання їх дезінфекційними средствами. В місцевостях, в яких шириться холера, червінка, тиф, треба пити воду з домішкою вказаною лікарем, не пити непраженого молока, не їсти сирих овочів і сирої городовини.

123. На які хвороби занепадають вояки найчастіше підчас походів?

1. На нежит тонких кишок; 2. на відпарення ніг.

Обр. 37.

124. Чого належить уникати, щоб охоронитися від нежиту кишок?

В тій цілі не треба їсти зіпсутих страв і не пити нечистої води. Коли зимно треба живіт обвивати опаскою.

125. В який спосіб можна устеречися перед відпаренням ніг?

1. Через відповідну обуву; 2. через те, що поморщені онучі сейчас перевинеся; 3. через звільнення ремінців від черевик, коли вони тиснуть; 4. через викинення з обуви предметів, що дістануться там припадково (як малих камінців, землі, піску і т. п.);

5. через се, що онучки часто змінюється; 6. через часте мить ніг (особливо в літі, коли ноги сильно потяються); 7. через натирання внуч перед більшим походом милом, лосом, товщем.

VII. Роблення першої помочи, а також приготування звичайних возів до перевозу ранених.

Перенощики ранених, особливо їх підстаршини, а також санітетські помічники повинні підчас походів в війні звертати пильну увагу на студні, соломі, лати, драбини, плоти, щоб в случаї потреби роблення першої помочи або возів до перевозу ранених, мати під рукою потрібний матеріал без значної страти часу.

126. Який матеріал служить до роблення першої помочи?

До того служить матеріал взятий з возів першої помочи (Hilfsplatzwagen) і матеріал взятий від перенощиків перепасок.

127. Що мають робити вояки (мужва) санітетських відділів при закладанні першої помочи?

1. Принести води; 2. приготувати для ранених постелі з соломи; 3. приготувати їду, напої і средства до перевозу ранених; 4. заварити як найскорше воду; 5. приготувати місця для доїзду і виїзду возів; 6. поставити шатра з плахт, які перенощики ранених мають зі собою або взяти від ранених; 7. зробити постіль, подібну до ліжок, для тих тяжко ранених, які через довший час мають лишитись на місці першої помочи¹.

¹ На тих постелях можна тяжко раненого також перевозити; отже не треба їх часто перестелявати; в той спосіб уникається страшенно тяжко раненого.

128. В який спосіб робиться постіль, подібну до ліжка?

1. Коли можливо, то з матраців або сінників;
2. через вистелення ношів.

129. В який спосіб робиться ноші?

Два довгі дручки кладе ся на підлозі в віддалі $\frac{3}{4}$ м, споює ся їх поперечними латами, які прибиває ся цвяхами; до підпирання голови служать дві короткі лати, зміцнені поперечками, які прибиває ся до зовнішньої сторони поздовжних дручків. Одну поперечку прибивається до горішньої поверхні довгих дручків, зараз за ряснішими, а другу поперечку до долішньої поверхні довгих дручків зараз за передвскісними дручками, які служать за підпору голови. Ті ноші можна також зробити з дощок, на кант уставлених, яких кінці служать за держак, коли дошку відповідно виріжеться. Ноші покривається матрацами, сінниками або в случаї потреби соломою, мохом, галузками і соломою. Солому треба уложити в той спосіб, щоб стебла в одній верстві лежали поздовж, а в другій поперек, щоб солома не могла легко пересувати ся.

130. Де відсилає ся ранених з першої помочи?

1. Заосмотрених, а спосібних до дальшої боротьби висилає ся назад до відділів;
2. легко ранених перевозиться в відділах під проводом підстаршин до стацій легко ранених (Leichtverwundetestation), які пізнається по трикутнім прапорі (стягу) з червоним хрестом;
3. тяжко ранених віддається до перевязкових місць (Verbandplatz), які в так само означені, як місце першої помочи.

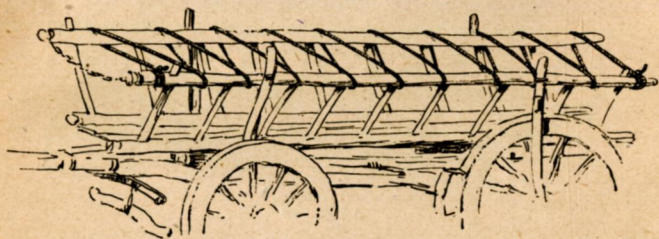
131. В який спосіб перевозиться ранених дальше з місця першої помочи?

Тяжко ранених перевозиться на санітетських возах, спеціально на се зроблених (Blessiertenwagen)

з місцем для 4 лежачих і 2 сидячих; коли таких возів нема, то на звичайних фірах до перевозу (віз з драбинами на двох лежачих).

132. В який спосіб робиться в тій ціли драбинясті вози?

1. Для легко ранених (до перевозу сидячих): а) до драбин в висоті коліна прив'язується до щєблів три поперечки. На них кладеться здовж дві довгі дошки, на яких ранені можуть сидіти проти себе; б) два поздовжні дручки прикріплюється до драбин; на них кладеться поперечні лати до сидження. До прив'язування служать міцні шнури. Вистеляється їх соломою, мохом, одією, наплечниками і т. п.

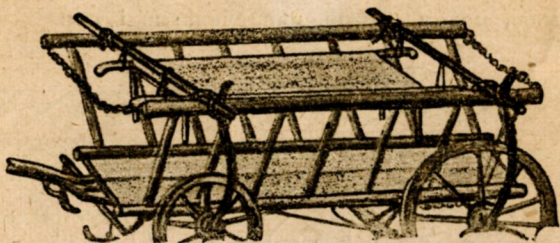

Обр. 38.

2. Для тяжко ранених (в лежачій позиції): а) прив'язується три поперечні дручки до драбин на се кладеться дошки одну побіч другої на них солому, мох, тонке галузе, сіно, а на се всьо солому. Наплечник служить за підпору голови. В той спосіб можна зробити малі вози для чотирох, що лежать побіч себе і поза собою; б) горішні дручки оплітається зігзаковато грубим шнуром або дротяною ливною так, що поодинокі тури обкручувань переходять через себе навхрест. Чим ближше себе знаходяться тури, що виплітають віз, тим сіль стається густішою (обр. 38); на них кладеться

солом'яні мати або вистеляються соломою; в) прив'язує ся ноші між горішні дручки драбин (обр. 39).

3. Коли нема ліпшого матеріялу під рукою, можна постелити солому (стебла раз в напрямі поздовжнім, другий раз в поперечнім), а на се положити ранених. Для охорони від дощу або сонця треба розіпнати над драбинастими возами обручі з бочок або гнучких гиляк. Гиляка прив'язує ся до драбин з обох сторін, а в середині понад возом зв'язується їх в виді обручів. На них ретягає ся полотно, що служить до роблення вітрил або пляхт з шатер (мати з соломи).

Обр. 39

133. Як укладається ранених?

Два переносники стоять на возі, а чотири приносять ноші з раненими і ставлять їх здовж воза. Уложення і здіймання відбувається все від довгої сторони воза. Чотири переносники підносять ноші поволи, аж до висоти горішнього дручка драбин і оперують ноші на возі. Один з переносників стоячих на возі ханав раненого під плечима, другий під сідницю, підносять його і кладуть поволи. Коли можна раненого перевезти разом з ношами, в такім случаї треба його разом з ношами піднести на віз. Відтак прив'язується ноші міцно до воза.

Наклад Ос

И 48.94

82379

Листок для новин, що висвітлює суть і небезпеченство полових недуг.

Написав
полковий лікар Др. Фелікс Менц
при полку крайової оборони ч. 3 в Гранау.

На українську мову перевів
Др. Володимир Гузар
ординарий крайового шпиталю в Чернівцях.

Ціна 10 сотиків, 100 штук по 8 сотиків.

По тій самій ціні можна дістати видання в мові німецькій, угорській, чеській, польській, хорватській, словенській, румунській і італійській.

Merkblatt zur Behandlung der Scabies (Krätze).

Für Ärzte und Sanitätspersonen verfaßt von Hofrat Prof. Riehl
Mit 1 Figur. — Preis 20 h, 10 Stück à 12 h, 100 Stück à 8 h

Samariterbuch. Gemeinverständliche Darstellung
der gesamten Nothilfeleistung bei
Unglücksfällen und plötzlichen Erkrankungen, sowie der Pflege
und des Transportes von Kranken und Verletzten im Frieden
und im Kriege. Von Dr. Anton Jerzabek. Zweite Auflage
durchgesehen und ergänzt von Dr. M. V. Silbermann, Stabsarzt
referent der Österreichischen Gesellschaft vom Roten Kreuz.
Mit 217 Figuren im Texte. — Preis gebunden K 3'60 = M. 3'—.

Sprachführer für den Verkehr des Arztes

mit dem Kranken und dem Wärter in deutscher, böhmischer,
italienischer, kroatisch-serbischer, polnischer, rumäni-
scher, ukrainischer und ungarischer Sprache.
Preis gebunden K 2'50 = M. 2'20.

Підручник

для

перенощиків ранених

Зладив

Др. АНДРІЙ БУРАЧИНСЬКИЙ

3 39 образцями.

ВІДЕНЬ

Накладом Осипа Шафаря
1919

Видано також в німецькій, чеській, хорватській і польській мові